

Joachim Crell Elerdus Eden

Disputatio Publica De Potentia Et Actu

Rostochii: Kilius, 1643

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn729609936>

Druck Freier Zugang

RU phil 1643
Joachim Crell
Heraus-Eden

DISPUTATIO PUBLICA

DE

POTENTIA
ET ACTU,

Quam

DEC. OPT. MAX. ACTU PURISSIMO
AUXILIANTE

Amplissimo Senatu Philosophico Consistente

In Illustri alma Rosarum

SUB PRÆSIDIO

DN. M. JOACHIMI CRELLII,

Rugiani

Publicæ evolutioni sistit & offert

ELERDUS EDEN/ Jeverensis Frisius

Autor & Respondens,

Habebitur ad diem XI. Novembr: in Auditorio

Majori horis matutinis.

ROSTOCHII.

Literis NICOLAI KILII, Acad. Typogr.

ANNO M. DC. XLIII.

Admodum Reverendo Clarissimo & Ex-
cellentissimo VIRO

DN. ALARDO VAECK, S.S. Theol.
Doctore Celeberrimo, Ecclesiarum Diœceseos
Jeverensis Superintendenti dignissimo.

NEC NON

Consultissimis Pietate atq; Prudentiâ maximè
conspicuis VIRIS

DN. LUBBERTO KEXKEX,
Ejusdem Dominij Quæstori Eminen-
tissimo.

DN. MEINHARDO EDEN,
Reipub. Jeverensis consuli Vigilantissimo

MECOENATIBUS SUIS PATRIQUE
ÆTERNUM VENERANDIS

Præsens hoc Academicum exercitium obser-
vantix contestandæ ergò submissè
dicat consecratq;

ELERDUS EDEN.

ΣΥΝ ΤΕΩ.

DISPUTATIO PHILOSOPHICA.
De
POTENTIA ET ACTU.

THESIS I.

Octrinam de potentia & actu disputandam proposituri antequam rem ipsam propitiis aggrediamur, duo observatu dignissima præmittenda ducimus, quorum primum est, quòd entis affectiones in duplici sint differentia, quædam unitæ sive simplices, quædam verò compositæ, vel ut alij & rectius quoq; eas appellant, disjunctæ: Illæ ideo ita nuncupantur quòd simpliciter ac separatim sumptæ non tantùm de subjecto suo, *ente nimirum*, enuntientur, sed & retrocommittent, vel, ut Logici loquuntur, convertibiliter prædicari possunt. Sic quando dico, omne ens est unum, verum, bonum &c: hæc non modò simpliciter de ente, sed reciprocè etiam prædicantur, omne unum videlicet, item verum, bonum &c: est ens: quam prædicatio hæc quodammodo refragari videtur regulæ illi dialecticæ, quâ universalem affirmativam propositionem non simpliciter convertendam esse jubetur, *Ob necessitatem materiae rationem in summa entis & equalium attributis latitudine fundatam peculiare hoc præceptoris disciplinis scientia Methaphysica sibi vindicat*: Hæc verò disjunctæ entis affectiones dicuntur, quæ quamvis de suo subjecto prædicentur, conjunctim tamen non nisi interventu alicujus connexionis particulæ, verè de eo enuntiarì possunt; sive enim quis dixerit, *omne ens est potentia, sive omne ens est actus*, falsùm utrumq; dicit; *primo* falsitatis arguitur, quia Deus Ter. Opt. Max. summùm illud ens entium ita esse suum habuit ab æterno, idem adhuc habet & habebit ultra omnem æternitatem, ut nunquam fuerit in aliqua potentia

ad hoc esse suum recipiendum, imò asserere, DEUM esse aut fuisse unquam in aliqua potentia, nihil aliud est quàm blasphemare. *Po-sterius iridem falsum est respectu materiae primae*, quippe quæ nunquam adeò actuata est, quin semper retineat suam sibi potentiam, aliam atq; aliam formam in se recipiendi: Quotiescunq; verò ad-junctâ quâdam connectendi particulâ ita effertur, omne ens est *aut* potentia *aut* actus, non solùm de hisce duabus, verùm etiam de cæteris omnibus disjunctis entis affectionibus verum affirmatur, ut omne ens est *aut* causa *aut* causatum, item omne ens est *vel* necessa-rium *vel* contingens & sic consequenter.

II. Secundum quod præmonendum venit ad eos potissimùm, spectat qui in doctrina affectionum explicanda ab actu & potentia inchoari reprehendunt, rationem inquirentes propter quam ens primo loco in potentiam & actum dividatur: quæ quæstio etsi super-stitiosa potius quàm fructuosa alicui non immeritò videri potest, eùm tanta entis sit latitudo, ut nemini fermè constet, quodnam pri-mum ejus sit attributum sufficiatq; ea bene noscere rejectis curio-sis quæstionculis, quæ ad solidam disciplinæ hujus perceptionem fa-ciunt: Interim tamen rationes non desunt quibus probari quod-
dam modo posset in affectionibus entis dextrè exponendis à poten-tia & actu initium sumendum, propter ea quæ in Metaphysicis do-ctrinam hanc præcedunt & de disciplinæ hujus objecto adæquato propriè agunt, in quibus uti crebrò potentia & actus mentio fieri solet ita etiam in subsequentiis rectè pertractandis non incom-modè potest institui earundum affectionum commemoratio: *Ma-teria enim prima uti inter omnia entia infimum est ac debilissimum, ita DEUS Ter. Opt. Max. ens summum atq; perfectissimum est*, quæ infinita distantia in eo consistit, quòd Deus sit actus purissimus, in quem non cadit nec cadere potest ulla passionalitas, sed esse suum independentè, immutabiliter ac indeterminabiliter conservat ac tuerur: ex adverso autem materia prima est pura pura potentia, semperq; apta nata ad hanc vel illam formam in se recipien-dam; hæc, inquam, infinita analogia respectu Dei & materiae primæ non nisi expositâ probeq; perceptâ potentia & actus naturâ percipi vix potest, verùm cum quæstio hæc non sit tanti momenti, ut mul-tùm de ea contendamus, quemlibet hîc suo sensu abundare liben-tius concedemus.

III. Hisce

III. Hisce breviter ita præmissis ad ipsam potentia natu-
am considerandam nunc accedimus haut immemores optimi filii
consilij, quod in omni doctrinae genere feliciter pertractando ipse
Aristoteles maximè necessarium esse censuit, liberandum videlicet
hic ante omnia erit vocabulum potentia ab æquivocatione, quo
neglecto facile aliquis in noxios prolabitur errores, secundum illud

Errorum genitrix est æquivocatio semper.

Vocabulum itaq; potentia non modò analogicum sed planè æqui-
vocum esse dicimus nam potentia alia Logica (Latinis eadem ratio-
nis, scotistis verò objectiva dicitur) alia verò potentia realis seu na-
turalis est, quam potentia distinctionem ipse Aristoteles 9. Metaph.
cap. 1. & 5. observat dicens *vocabulum potentia æquivocum esse, quan-
do tribuitur rei alicui non ut res est sed quatenus intellectui humano
objicitur*: dupliciter itaq; sumitur vocabulum potentia, uno modo,
quando est vera seu realiter naturalis & naturaliter realis potentia,
quæ est quum animal posse ambulare dicitur, huic quoniã ambula-
tio est possibilis, rectè dicitur esse in potentia ambulandi, & hæc ipsa
potentia quæ in actu ambulatione exercendi collocatur reale quod-
dam ac positivum in se comprehendit; est enim potentia locomotiva
habens in sese aptitudinem quandã juxta quam ambulandi actum in-
stituere potest: *Altero modo sumpta potentia* est non realis & dicitur
Logica, locumq; habet ubi nulla invenitur repugnantia termino-
rum qui combinati intellectui nostro objiciuntur, significanter di-
co, *ubi nulla adest terminorum repugnantia*, non enim requiritur,
ut semper adsit certa terminorum convenientia in hac vel illa intel-
lectui nostro objecta propositione, sed sufficit dummodò palpabi-
lis quædam repugnantia in ea non reperiatur: Sic Scholastici quæ-
rere solent, an mundus antequam fieret, fuerit in potentia ad fien-
dum? hic verò non est quæstio an illa potentia activa, ex nihilo
quicquam producere, soli Deo propria, sit vera & realis potentia, hoc
enim inficiari non modò periculosum est, sed in dubium ne qui-
dem citra extremam impietatem ab ullo mortalium vocari unquam
poterit; hoc saltem quæritur, *an objectum illud, vel potius quasi ob-
jectum creabile, ex quo fabricatus est mundus, fuerit in potentia natu-
raliter reali & realiter naturali ad existendum?* ad quam quæstio-

nem rectè dirimendam cognitu perquam necessaria est suprà allata distinctio inter potentiam naturalem sive veram & inter potentiam logicam; *illius* rationem superiùs audivimus, *hujus* ea est, quòd non in re ipsa sed saltem in conceptu quodam intellectui nostro objecto inveniatut, quotiescunq; in formata propositione nulla terminorū est repugnantia, ut contradictio exinde suboriri nequeat, sed potius recta ratio id quod proponitur verum esse firmiter concludat, hoc ubicunq; accidit, ibi tantummodò potentia Logica non verò realis seu naturalis locum habet: quando igitur quæritur, an mundus ante sui productionem fuerit in potentia ad existendum, dici id quidem potest cum hìc nulla adsit terminorū repugnantia, adeoq; possibilitas quædam præstò sit oportet, quamvis illa non sit realis certæ cuidam rei inhærens, eam enim tali objecto *quasi creabili*, quod aliàs vocamus nihil, tribuere vanum est, nihil enim est non ens, non entis autem nullæ possunt esse potentia naturaliter reales & realiter naturales: dicere ergo, respectu istius objecti quasi creabilis mundum antequam fieret fuisse in potentia ad fiendum, id saltem de potentia Logica accipi potest ac debet, aliàs si hoc de potentia reali statuatur, non modò ad illas Ideas Platonicas sed manifestò ad ipsum manichæismum, & ad sententiam Aristotelis à Philosophis Christianis jam dudum robustissimis argumentis explosam, de æternitate mundi, quam proximè acceditur. Logica verò potentia non est realis ac strictè ita dicta potentia, sed aquivocè duntaxat, uti homo pictus dicitur quidem homo sed non est verus ac vivus homo, & sicuti ens rationis, ens quidem nuncupatur, interim omnem suam entitatem ab humanæ voluntatis imperio sortitur & quatenus intellectus practicus, cum quo humana voluntas intimè est conjuncta, circa primas istius entis notiones incipit negotiari, eodem verò cessante nullibi quoq; in universa rerum natura existit, itaq; quoq; sese habet potentia Logica seu rationis, & uti vero ac vivo cuidam homini homo pictus, & enti reali ens rationis, sic potentia reali & in summo rigore simpliciter ita dicta potentia Logica verè opponitur.

IV. Potentia autem duabus divisionibus seu descriptionibus potius in potentiam activam & passivam dispeccitur ab Aristotele; Illa dicitur esse principium transmutationis in aliud quatenus est aliud

aliud, in qua descriptione tria notatu utilia occurrunt: primo enim quando Philosophus hinc dicit principium transmutationis, id intelligendum est de *principio proximo*, etenim si quodvis principium hinc quis intelligere vellet is eo ipso substantias quoque haberet pro potentiis, quæ potius substantiarum sunt accidentia & sic cum accidentibus confunderet substantias, quæ itidem dicuntur principia non proxima sed *remota*, cum nullas operationes, aut (generaliter loquendo) nullos actus immediatè, verùm mediante qualitate, seu cujusdam potentie activæ intervenitu producant; Sic ignis urit quidem subjectum aliquod combustibile sed mediante vehementissimo suo calore, homo itidem dicitur rem intelligere sed intervenitu intellectus qui est *Φυσική δύναμις* cujusque beneficio intelligendi actus producitur & perficitur, nihilominus tamen homo ipse intelligit, eiq; hæc activa potentia verè tribuitur. Secundo in eadem hac descriptione dicitur, potentiam activam esse principium, *transmutationis* in aliud, pro quo, nostro quidem iudicio clariùs dici posset, potentiam activam esse principium *transmutandi aliud quatenus est aliud vel etiam operandi in aliud*, ita enim magis apparet principium illud in ipso agente potius quàm patiente residere: Cum enim dicimus ignis est potentia transmutationis in aliud, non satis liquet, utrum illa potentia igni potius competat an illi, quod hinc dicitur aliud, quod fortassis vel lignum vel stipula vel aliud quoddam objectum combustibile igni approximatam, esse potest; Si verò dicamus, ignis est principium *transmutandi aliud*, clariùs patet, cuinam rei principium hoc sit tribuendum. Tertio deniq; notatu dignum est, quando in hac descriptione dicitur aliud quatenus aliud, per \mathcal{O} aliud necessariò intelligendū tale quid *quod non plane idem sed diversum quodammodo* est ab illo principio quod quicquam transmutare dicitur; una enim eademq; res quæ identitatem eandem in eadem substantia fundatam, habet, seipsam mutare nullo modo potest; quemadmodum ignis non ipsam ignem sed lignum seu stipulam aut simile quoddam objectum combustibile in ignem coniectum, transmutat; diversum autem si non semper sit secundum aliud subjectum, sufficit si tale sit secundum aliam ejus partem vel respectum ut in actibus immanentibus: tribus hisce ita observatis cæteræ difficultates, quibus hæc Aristote-

stote-

stotelica descriptio (de rebus creatis potissimum intelligenda) involuta esse videri posset, facili negotio superantur.

V. Potentia passiva est principium in re, quo quippiam pati potest ab altero quatenus alterum, ita eam definit Aristoteles *libr. 3. Metaph. cap. 1.* Sic potentia passiva seu receptrix igni est in stipula aut alio quodam subjecto, quod est aptum natum ad ignem concipiendum, nisi enim corpus quoddam fuerit combustibile igni; satis vicinum in perpetuas aeternitates ne quidem comburetur: Hic nobis sub manu quasi pulcherrima enascitur quaestio, an scilicet realis aliqua potentia (non ficta aut aequivoce tantummodo ita dicta ut potentia rationis) quae eodem respectu sit simul & activa & passiva, dari possit? ubi nos *affirmative* respondemus; non autem hic dubitatur, an una eademque res creata in se continere queat naturalem quandam potentiam quae sui subjecti respectu potentia activa, objecti vero, ad quod sese terminat, respectu, potentia passiva verè dicatur, de eo enim nemini mortalium ullum unquam dubium fuit obortum: Ita igni naturali sua comburendi vi in lignum aut stipulam agenti potentia activa merito tribuitur, quatenus vero ejus comburendi vis ab aqua opposito igni elemento extingui potest, eatenus quoque igni eidem potentia passiva potest assignari: de tali inquam quaestione hic nobis non est sermo, sed id in quaestionem venit, an detur hujusmodi aliqua, realis & in strictissimo significato ita dicta potentia quae earundem intelligibilium specierum respectu & activa & passiva nuncupari potest? nos affirmativam probamus responsionem adducto illustri quodam exemplo, quale unicuique duntaxat, uti notum, ad particularem quandam propositionem, quemadmodum haec est, evincendam, sufficiens, idque definitur ab intellectu humano, ille enim quatenus species quasdam intelligibiles producit, eatenus quoque dicitur, *potentia activa*, seu ut Aristoteles loquitur, *intellectus agens*, prout verò idem intellectus humanus species istas intelligibiles productas in se recipit ut hoc modo actus intelligendi fiat completus, *potentia passiva*, (seu ut iterum cum Aristotele loquamur) *intellectus, patiens* vocatur: Unus igitur idemque intellectus humanus earundem intelligibilium specierum respectu & activa & passiva potentia rectè dici potest.

VI. Alia

VI. Alia præterea quæstio hæc executiunda est, an videlicet omni, potentia activæ reali semper quædam potentia passiva realis necessario respondeat? ad quod distinctè respondemus: Si verba fiant de rebus pure naturalibus naturaliterq; sibi relictis, tum dicimus, omni potentia activæ certam quandam potentiam passivam necessario opponi, alias frustranea esset: Si verò quæstio instituitur de potentia activa supernaturali quadam vi atq; virtute elevatâ, tum non requiritur aliquid realiter positivum, quod, *potentia passive instar*, isti potentia activæ *objectivè* respondeat: hanc autem quæstionem si universaliter & in latissimo quodam significato accipiendam esse, aliquis statuatur, is ipsum quoq; DEUM manifestæ cujusdam imperfectionis arguit, qui infinitâ suâ potentia activâ quemlibet actum, (non defectum aut contradictionem aliquam, à qua divina natura quasi abhorret, in se continentem) exercere potest, quamvis subjectum actum illum reali suâ essentiâ respiciens manifestò absit, hoc enim si non conceditur, ipsa creandi actio in DE O tollitur, cui nulla potentia passiva responderet, cum creare nihil aliud sit, quam ex nihilo nullaq; præexistente materiâ reale quoddam, infinitâ virtutè producere, hoc verò quoniam S. Scriptura de DE O differte testatur, verum quoq; erit, divinæ ejus potentia activæ infinitæ realem potentiam passivam necessario non respondere.

VII. Quemadmodum igitur, ut ad priora revertamur, purè naturalis potentia activa supernaturali quadam virtute atq; efficaciâ ultra debitam suam conditionem & naturæ vires elevari potest, ita quoq; ex ordine alterius cujusdam supernaturalis agentis nõ requiritur, ut potentia passiva sit merè naturalis, quæ supernaturali agenti responderet: Ita DE US Ter. Opt. Max. animam nostram elevat, quotidie, ut divinæ gratiæ nobis oblata capax fiat, cujus nunquam particeps fieri posset in puris naturalibus relictâ, quòd itaq; anima hujus divinæ gratiæ composevadat, est quidem potentia passiva, quâ illa gratia divinitus oblata recipitur, non tamen est merè naturalis, quæ solis naturæ viribus in actum deducitur, sed potius obediencialis, anima enim hujus divinæ gratiæ particeps fieri potest, modo ex mera malitia illam sibi oblatam non excludat, nam habet, potentiam obicem ponendi Spiritui S. gratiam illam omnibus ex æquo offerenti, quod si non haberet eam potentiam, omnes omni-

nō homines vitam æternam necessariō consequerentur ista verò gratiam illam supernè collatam respuendi facultas, nihil planè perfectionis animæ nostræ apportat, cū ipsa sit summa quædam imperfectio ob originalem illum defectum animæ nostræ indivulsè adhærentem, uti id in Theologorum Schola uberius exponi solet.

VIII. Alia adhuc quæstio non incommodè hîc moveri potest: Sicuti potentiæ activæ reali, *quando sermo de creaturâ purè naturaliter agentibus* (quod nunquam non præsupponendum) instituitur, certa quædam potentia passiva realis semper respondet, an ita quoque vice versâ potentiæ passivæ reali necessariō aliqua potentia activa realis respondeat? Quæ duæ propositiones inter se planè sunt distinctæ, posteriorem enim non eū certa quadam limitatione uti priorem ob infinitam divinam potentiam, sed *simpliciter prorsus* accipi debere statuimus, hæc enim non tantum de creaturis naturaliter agentibus, sed de supernaturalibus potentiis passivis, quæ ad agentē DEUM referuntur, verissima est, nulla namque potentia passiva realis tam respectu DEI quàm respectu creaturarum statui potest, nisi reale aliquod agens verè adsit; ubicunq; ergo potentia passiva reperitur ibidem reale aliquod agens verè adsit oportet.

IX. Exinde autem non statim sequitur actionem & passionem semper esse *unius ejusdemq; naturæ, ordinis ac eminentiæ*, fieri enim potest, ut agens sit altioris cūjuscumque ordinis ac eminentioris naturæ quàm patiens, quod itidem observatu dignum judicamus propter articulum resurrectionis contra pertinaces ejus negatores firmiter stabiendum; Aristoteles quidem materiæ primæ potentiam passivam tam universali ter tribuit, ut dicat eam non tantum ad futuras sed ad præteritas quoque formas in se rursus recipiendas aptitudinem habere, hinc idem statuit generationes planè esse circulares: quanquam autem tantam materiæ primæ tribuit latitudinem, hoc tamen per naturam fieri posse negavit, ut anima rationalis ab humano corpore separata rursus per potentiam naturalem in pristinum corpus reduceretur: verum *quicquid sit de reliquis* hîc nihil opus est illa naturali potentiâ, hæc enim si apta nata esset, ad recipiendam eandem numero animam in idem numero corpus, tum id humanâ mente comprehendi posset & consequenter resurrectio mortuorum non esset articulus fidei: habet quidem corpus huma-

humanum potentiam passivam ad recipiendam animam à corpore per mortem separatam, non potest autem hæc suà passivâ potentia eam reintroducere.

X. Porro utraq; harum potentiarum rectè subdividitur in potentiam naturalem & in obedientialem, quibus Scotus adjungit *patientiam neutram*, de qua quid sentiendum arbitramur inferius exponemus pluribus, contenti interim bimembri hæc divisione: Philosophis gentilibus altera duntaxat in rebus naturæ cognita olim fuit, quam naturalem vocamus, in qua agens suum patiens & patiens suum agens ita perpetuò respicit, ut res sit purè naturalis, sicuti accidit in cunctis generationibus, corruptionibus, diminutionibus & in hisce similibus, ubi semper quod agit fuit in naturali potentia ad istam actionem exercendam, & id quod fit, semper fuit, in naturali potentia ad fiendum, adeoq; inter agens & patiens hinc non modò naturalis sed & positivus intercedit respectus, potentia namq; naturalis quando agit fit actio & simul etiam ejus opposita passio est à natura, cum nullū naturaliter agens in actu suo perficendo supernaturalem aut specialem quandam concursum efflagitet sed eum commodè exercere queat, modò intimè ei sit conjunctus ille univèrsalis DEI concursus.

XI. Præter hanc potentiam activam & passivam naturalem, aliam adhuc Philosophi Christianiprehenderunt, quam obedientialem eos nuncupare paullò superius diximus, quæ itidem in actionem & passionem deducitur, sed non nisi per superius quoddam agens, quod eam naturalem suam inclinationem excedere jubet: Nos verò ulterius probabimus & ostendemus dari non tantum activam & passivam potentiam obedientialem quæ quasi principalis dici possit. Verum etiam activam potentiam instrumentalem quæ itidem merè obedientialis dicitur: quæ omnia ut clarè percipiantur certis quibusdam exemplis illustranda erunt: Primò itaq; potentia obedientialis exemplum Sol maxima errantium, lampas nobis subministrat, qui nutu divino contra suam naturalem inclinationem à cursu substitit, quæ potentia subsistendi soli sanè naturalis dici nequit, aliàs, pluribus vicibus *per se stare* posset, cum tamen secundum naturalem suam inclinationem sit in perpetua quadem circumgyratione, proinde hæc subsistendi po-

rentia quæ in sacris tribuitur soli, alterius cuiusdam generis necessa-
 riò erit: quando autem omnis creatura suo creatori DEO prom-
 ptum obsequium præstare tenetur, sol quoq; dum ad nutum & vo-
 luntatem Dei à cursu suo conquievit, fuit in tali potentia obedi-
 entiali. Idem in eadem fuit eum tempore *Achab*. naturali suo cursu
 regrediendo actum obedientialem creatori Deo exhiberet. Simile
 quoddam exemplum nobis suppeditat *Asina Bileami*, quæ itidem ad
 nutum divinæ Majestatis contra naturalem suam potentiam lo-
 quuta esse in sacro textu perhibetur, ast non potentiâ naturali
 sed merè obedientiali. Plura hisce similia exempla etiam ex codi-
 ce Evangelico proferri possent, nisi brevitatis studiosi esse malle-
 mus, antequam autem hinc digrediamur non possumus quin certam
 quandam hujus obedientialis potentia definitionem Lectori relin-
 quamus; ea autem nihil aliud est quam ipsa entitas naturæ creatæ
 à DEO ultra naturales vires elevata per suam aptitudinem quam
 habet, in sese creatura ad promptum obsequium præstandum, quo-
 tiescunq; creator iusserit, imperaverit, voluerit: aliàs in genere de-
 scribi solet, quæ produci potest ab agente intellectu.

XII. Talis potentia non activæ tantum sed & *activæ & passivæ*
simul exempla suppetunt, imò huic quoq; potentiam obedientialem
instrumentaliter agentem non incommodè addi posse superius asse-
 ruimus, allatis itaq; merè obedientialis potentia exemplis restat ut
 etiam potentia activæ obedientialis adscribamus; compendio au-
 tem studentes ex ubere messe paucula quædam seligemus, quæ per-
 spicuitate suâ fidem æquabunt omnium; primò igitur hujus activæ
 potentia exemplum manifestissimum habemus in ligno isto quod
 in aquas amarissimas projecit Moyses ut dulcescerent, quod etiam
 factum ex sacris liquidissimè constat, aquæ enim amarissimæ erant,
 ut ne brutis quidem animantibus nedum hominibus in potum com-
 moda essent, ligno autem isto in aquam projecto statim conversæ
 sunt in dulcedinem, etsi autem vis atq; efficacia tanta tam parvi ligni
 non est, ut vastum aliquod mare aut integrum stagnum corrigere
 possit, potentia tamen hæc activa ligno isti tribuitur quæ quoniam
 non est naturalis, obedientialis & quidem activa sit oportet, cum
 Deus id ita iusserit ac voluerit.

XIII. Potentia porro obedientialis passivæ exemplum ipsa
 anima

anima nostra nobis suggerit, quippe quæ Christum ejusq; doctrinam oblatam recipit; est enim in anima nostra vera quaedam potentia passiva obedientialis quâ recipitur illa per Christum nobis oblata gratia, quam nemo mortalium naturæ suæ viribus sibi relictis unquam consequetur, sed ut anima humana ejus capax fiat necessum est ut à DEO elevetur eoq; pacto illa passiva obedientialis potentia animæ verè tribuitur.

XIV. Potentiæ obedientialis, quæ est & activa & passiva simul, exemplum suppeditat nobis intellectus noster habens in sese aptitudinem ad clarè videndum DEUM in vita æterna, cum homo salvari possit: potissima autem æternæ salutis pars gravissimorum. Theologorum sententiâ in eo consistit, ut *intuitive* DEUM videre queamus: nemo verò adeò puerili erit animo, ut oculis corporeis hanc completam DEI visionem tribuendam esse statuat, sed de oculis mentis, quorum vices intellectus sustinet, id nnicè intelligendum est: intellectus ergò quo eompletè videtur atq; cognoscitur DEUS, hic sese habet ut potentia & activa & passiva obedientialis; quatenus enim ipse divinius illuminatus hanc potentiam elicit, eatenus dicitur obedientialis activa, quatenus verò eandem jam excitatam vicissim recipit, eatenus dicitur obedientialis potentia passiva, non naturalis, quum nemo mortalium solis naturæ viribus vitam æternam adeundi facultatem consequi possit.

XV. Exemplum deniq; potentiæ activæ *obedientialis instrumentalis* agentis subministrant nobis duo N. T. Sacramenta, Baptismus & Sacrosancta Eucharistia, quæ divinam gratiam hominibus rectè eis utentibus conferendi vim atq; virtutem in se continent, idq; præstant non tanquam causa aliqua principalis, quæ est solus & unus DEUS, sed tanquam causæ instrumentales à DEO ad id institutæ: Sacramenta igitur sunt potentiæ activæ obedientiales instrumentaliter agentes gratiæ divinæ hominibus tum communicandæ tum confirmandæ non naturaliter sed prorsus mysticè ac super naturaliter; quæ enim, ut Div. Augustinus præclare loquitur, potest esse tanta virtus aquæ, ut dum corpus abluit eor simul tangat? nisi beneficio verbi elevetur? aqua ergò per meram instrumentalem obedientialem activam potentiam *hoc* præstare dicitur, quoniam DEUS id ita fieri voluit, quemadmodum de istiusmodi
B 3
actio-

actionibus supernaturaliter productis doctè atq; eleganter ante
laudatus B. Augustinus in epistola quadam, decima nisi memoria
mihi imponat, eloquitur, DEUM videlicet posse aliquid facere,
quod nos, fateamur necesse est, investigare nullo modo possumus,
in talibus enim tota ratio facti est infinita potentia facientis: Huic
autem non naturalis sed obedientialis potentia respondet.

XVI. Huic potentiaë Scotus, majori subtilitate quàm ullà neces-
sitate (quod tamen cum pace tanti viri dictum sit) adductus potentiaë
neutram superaddit, & exemplum quo suæ potentiaë neutraë (neu-
trius) evincere laborat, ab igne mutuatur, quî proximum circulum
Lunæ tangit & tamen est & manet ignis ille corporeus proinde ali-
ter fieri nequit, quin contra suum naturalem motum respectu Lu-
næ violenter circumgyretur, nulli autem igni corporeo circum-
gyrari naturaliter unquam competit, cùm motus ejus solummodò
sit rectilineus superiora petens, quamvis itaq; motus iste circularis
igni non sit potentia aut inclinatio quædã naturalis, nec obedientia-
lis, quoniã neq; à DEO in actû deducitur, & nihilominus tamen per-
ficitur, hinc Scotus concludit, dari necessariò aliquam potentiaë me-
diam inter naturalem & obedientialem, quæ neutra dicitur: Nos ve-
rò ad id, licet certum omninò esset dari ignem sub concavo lunæ, de
quo tamen adhuc litigatur, primò respondemus, vocabulum obe-
dientiale analogicû esse, & analogicè etiam de suis inferioribus posse
prædicari: Deinde superius cujusdam agentis respectu obedire di-
citur dupliciter, uno modo *positivè*, quando id quod superiori a-
genti obedientiam præstat, realem aliquem aptitudinem obtempe-
randi illi in se continet, quo modo quævis ferè corpora dicuntur
esse in potentia obedientiali ad quasvis artificiales formas recipi-
endas: sic arbor est in potentia obedientiali, ut fiat mensa, scam-
num, aut aliud quoddam utensile domesticum: hæc enim poten-
tia naturalis dici nequit, nullum enim in arbore principium est na-
turale ejus operis, quod hominis artificio ex illa construitur, sed reti-
nebit illa nativam suam essentiaë, quamdiu nullus accesserit artifex:
Hoc itaq; respectu arbor dicitur esse in potentia obedientiali ad cer-
tã operis formam artificis beneficio in se recipiendam, quæ potentia
quasi positiva dicitur cùm parùm absit à vera illa & propriè ita dicta
potentia reali: Interim autem comminisci possumus, Philosophos
non

non infimi nominis statuere id saltem dici debere in potentia obedientiali, quod ad DEI omnipotentiam respectum involvit; quod quidem nobis minus probabile videtur, aanon enim ipsi etiam subditi sunt in potentia obedientiali, respectu sui Magistratus politici, ut & omnia artefacta vel adhuc facienda respectu sui artificis? Altero modo aliquid obedire dicitur tantummodo *negativè*, quod superiori agenti resistere aut reluctari nequit, nec nisi per supernaturale quoddam principium actuari potest: Hinc cuivis liquidò apparet, neutram potentiam Scoti prioris esse ordinis, ubi vocabulum obedire *positivè* intelligitur: Ignis enim respectu Lunæ ceu superioris cujusdam ordinis motui isti circulari naturæ suæ vi atq; efficaciam non valet resistere, sicut arbor aut aliud quoddam lignum inefficax est ad resistendum lignario artificio, ne ex eo scamnum, mensam, aut aliud aliquod utensile domesticum construat: Tantum de potentia ejusq; variis divisionibus in genere.

XVII. Quibus breviter ita disputatis ordo nunc ad specialiora quædam ventilanda nos deducit, ubi primò accuratè expendendum atq; ponderandum venit ex ipsâ entis naturâ, quod Ens secundum analogiam suam in ens primum seu independens & in entia secunda seu dependentia dispescitur, inter quæ cum infinita intercedat distantia, magno quoq; discrimine hæc potentia primo illi ac independenti enti, & entibus secundis seu dependentibus inesse dicitur in illud neq; obedientialem neq; passivam potentiam unquam cadere posse ita probatum damus: *Quodcumq; non habet se aliquid superius in id ulla potentia obedientialis cadere nequit: Atqui ens independens, quod est solus DEUS, non habet se aliquid superius.* Ergo. Major per se ex ipsis terminis liquet, cum inter obedientiam imperare & inter ipsum obedire certa quædam relatio intercedat quæ unum altero superius esse manifestò arguit. Minor itidem certissima est & citra palpabilem contradictionis implicationem negari nequit, adeò quoq; ut ex summitate DEI Tertullianus aliq; præcæ Ecclesiæ Doctores rectè conati sint demonstrare ejusdem unitatem, ubi enim est summum quid, ibi nulli multiplicationi relinquitur locus, ut id alibi pluribus disputatur: Quoniam itaq; DEO nihil est superius, nihil quoq; reperitur cui DEUS obedire tenetur.

XVIII. Por.

XVIII. Porro neq; potentiam ullam passivam cadere in Deum ita demonstramus: *Quodcumq; non habet se perfectius atq; robustius quicquam id neq; habet potentiam passivam*: Antecedens verum est de DEO. Ergo & consequens: Majoris veritas iterum ex accuratâ terminorum consideratione manifesta evadit: Minoris quoq; non modò ex divinâ revelationis sed etiam exactæ rationis lumine illucescit veritas: DEO enim nihil perfectius, fortius aut robustius vel fingi vel cogitari unquam potest, sed in eo est summa potentia quæ in Theologorum schola *omnipotentia* dicitur: omnis ergò potentia passibilis à DEO longissimè est remota quæ aliquid ad minimum imperfectionis involvit, dicitur enim passibilis respectu actûs à quo realiter è potentia deducitur in ipsum actum. Sed dicat quispiam; potentia est affectio entis: atqui DEUS est ens, imò ens omnium primum ac summum. Ergo. Resp. Est affectio sed disjuncta quæ cum illatione oppositi tantum omnem entis latitudinem exhaurit: Deinde tribuitur quidem aliqua potentia DEO verum illa est merè activa, quæ dupliciter quidem secundum nostrum imbecillum cognoscendi modum in primo illo ente statuitur non verò quasi ulli duplicitati (ut ita barbarè loquamur) sive compositioni in DEO detur locus, sed dupliciter agere dicitur DEUS *vel secundum absolutam suam potentiam vel interdum secundum conditionatam*, quæ tamen ab illa priori reale aliquid distinctum non est, sed consideratur vel ad creaturas vel ad alia attributa DEI, ut secundum *eam* DEUS id quandoq; facere non posse dicatur quod secundum *absolutam suam potentiam h. e.* omnipotentiam alias facere potest, dummodò id aliquam factibilitatis non defectibilitatis (ut loquuntur) rationem includat quod si hoc vel illud alicujus defectûs rationem in se continet, tum rectè dicitur id à DEO fieri non posse ob summam ejus & ineffabilem perfectionem.

XIX. Quotiescunq; etiam consideratur potentia DEI, quæ ad certam aliquam præsuppositam conditionem ordinata dicitur & respectu certi cujusdam attributi divini, rectè dicuntur ea à DEO fieri non posse, *nisi præsuppositâ conditione perfectè impletâ*, nec hoc aliquam imbecillitatem sed incomprehensibilem potiùs perfectionem in DEO arguit: ut cum quæritur, potestne DEUS penitenti pecca-

peccatorum veniam denegare? negativè utiq; hic respondendum erit, stante enim divinâ ejus misericordiâ, simulq; immotâ promissionis divinæ veritate fieri non potest, ut DEUS pœnitentiam agenti veniam deneger: Eodem modo quæritur, potestne DEUS diabolum cæterosq; genios malos æternis ac inextinguibilibus flammis semel addictos ex infernali carcere eripere, ereptosq; salvos facere? Resp. Potest id quidem DEUS secundum absolutam suam potentiam præstare, cum id in se nullam omninò implicet contradictionem tam à parte agentis quàm ipsius objecti: idem tamen dicitur quoq; rectè à DEO fieri non posse juxta ordinatam ejus potentiam, quâ semel statuit & dixit ex inferno non dari regressum aut liberationem, stante ergò sententiæ hujus veritate, DEUM quoq; id facere non posse rectè dicitur: unde apparet quantum sit discriminis inter potentiam DEI absolutam & inter potentiam ejus ad certam conditionem restrictam, quamvis interea nihil proforsus distincti in ipso DEO reperiatur.

XX. Fundata quidem est potentia DEI in infinita ejus essentia tanquam in aliquo fundamento, ita tamen *ut res fundata & fundamentum ipsum sint prorsus unum & idem numero*, aliàs hæc duo repugnarent illi incomprehensibili simplicitati quæ DEO tribuitur: ita & eodem sensu rectè dicimus fundamentum immortalitatis in DEO esse æternitatem, æternitatis infinitatem, infinitatis independentiam essentiæ; si ergo potentia est infinita extendit quoq; sese ad ea omnia quæ non tollunt à DEO infinitam ejus perfectionem si ei tribuatur, ut contradictio in adjecto.

XXI. Quoniam verò magni momenti esse non ignoramus rectè judicare posse, quid verè ac propriè contradictionem implicet, non abs re fortassis fuerit, paullo accuratiùs hic de ea agere & quæ ejus notæ sint, proponere ac demonstrare: dicimus ergò triplici modo aliquid veram involvere posse contradictionem & consequenter etiam vel per infinitam DEI potentiam non fieri posse ob hunc triplicem defectum.

XXII. Primò enim aliquid non potest fieri à parte ipsius facientis: ut cum quæritur an homo possit creare Angelum? (liceat mihi nunc in congressu doctorum tales quæstiunculas fugere) hic equidem respondendum, hominem id viribus suis præstare nullo modo

C

posse:

posse: quæritur ergò ulterius, an hæc impossibilitas creandi Angelum lateat in parte *objecti* sit ne Angelus *creabilis* an verò *increabilis*, quorum neutrum *respectu hominis* affirmari potest: posterius falsum est, cum solus DEUS increabilis dici debeat, quippe qui ab omni æternitate nec creatus nec productus, sed à seipso, per seipsum & in se ipso existit: nec prius verum esse potest hominis respectu: Angelus enim ab homine non potest creari, quia ipse partim est præstantioris atq; eminentioris naturæ ac conditionis partim quoq; cum nihil omninò creare possit, creatio namq; infinitam potentiam requirit, quæ nec homini nec ipsis quoq; Spiritualibus substantiis finitis sed Soli DEO increato competit: quando igitur asserimus, hominem sibi relictum non posse creare Angelum, hic defectus est à parte ipsius facientis non verò à parte *objecti*, hominis enim potentia est creata & consequenter finita, proinde non potest quicquam naturaliter producere ex nihilo, cum inter aliquid & nihil infinita quædam distantia intercedat, quam non finita sed sola infinita DEI potentia transire valet.

XXIII. Secundo modo quicquam fieri non posse rectè dicitur, quotiescunq; reperitur defectus à parte ipsius *objecti*, ut si quærat, possitne homo videre sonum, item dulcedinem aut acrimoniam? ubi iterum negative respondendum est: defectus autem ille non est à parte facientis, quasi homo ipse videndi facultate destitutus sit, verum à parte *objecti*, nam neq; sonus, neq; dulcedo neq; acrimonia sub formalem videndi ratione cadunt, hæc ergo quoniã partim auditus partim quoq; gustus, non verò visus, sunt *objecta*, defectus hic à parte ipsius *objecti* quod non est visibile sed tantum (ut ita loquar) audibile aut gustabile, reperitur.

XXIV. Tertiò deniq; aliquid non posse fieri dicitur, quando utriusq; tam à parte facientis quam *objecti* adest defectus, ut cum quis interrogat, an lapis possit videre odorem? ubi etiam negative quilibet respondebit, est enim ab utraq; parte tam facientis quam *objecti* aliquod absurdum, lapidi enim per ipsam rei naturam non debetur visio, & si etiam de facto ob obedientialem potentiam supernaturaliter ei per omnipotentiam DEI videndi facultas concederetur, nihilominus tamen odorem videret nunquam, cum sit olfactus non verò visus *objectum*, ideoq; ab utraq; parte aliquis hic adest defectus, unde in summo rigore ac strictissimo significato ita dicta oritur contradictio.

XXV.

XXV. Plures hifce tribus contradictionem in adjecto cognoscendi modis nec fingi nec excogitari possunt, idcirco efficaciter hinc atq; irrefragabiliter ita argumentari possum. *Quotiescunq; nullus reperitur defectus eum agentis tum objecti respectu, toties aliquid in potentia ad fiendum verè dici potest: Atqui à DEO quæ fieri dicuntur in illis neq; a parte agentis neq; etiam objecti defectus esse potest* (illius quidem respectu, neq; huius respectu ullus consistere potest defectus, cum objectum illud dicatur possibile ad fiendum; ergo omnne id est in potentia ad fiendum, seu quod eodem recidit est objectum absolutæ divinæ potentæ; neq; hoc aliter unquam esse posse vel inde constat, cum omne id quodcunq; secundum nostrum concipiendi modum in DEO cognoscitur, vel certi cujusdam attributi divini vel in respectu ad alia entia extra DEUM vel deniq; omnino absolutè citraq; omnem respectum, ut in se est: cognoscitur ac consideratur, trium horum quodcunq; eligitur non nisi tertium quoddam eorum esse potest, quartus enim modus fingi ne quidem, multò minus dari potest.

XXVI. Unde rursus tale construitur argumentum: *Quum DEUS omnipotens dicitur, ideo id fiat oportet, quod omnia facere possit, quæ vel creaturæ possunt, vel quod sibi possibilia possit, vel deniq; quod cuncta absolutè possibilia facere possit*, quartus aliquis respectus nec fingi nec dari à quoquâ poterit: omnia enim aut absolutè aut relativè tantum considerari dicuntur, si cum certa relatione, tum relatio illa aut ad creaturas aut ad ipsum DEUM terminatur: verùm relatio hæc non potest respicere creaturas, cum potentia DEI creaturarum potentiam quàm longissimè excedat idq; non modò multiplicia miracula, sed etiam omnium miraculorum primum creatio scilicet abundè testatum facit: quoniam igitur DEUS multò plus præstare potest, quàm creaturæ, DEUM respectu creaturæ potentem dicere velle absurdum erit, multò magis absurdum est statuere, DEUM ideo esse omnipotentem, quod sibi possibilia possit, est enim hæc descriptio ejusdem per idem sicuti ergo absonum est, desinire idem per idem, ita æque absurdum est, si quis dicat DEUM esse omnipotentem, quia facere potest omnia quæ potest, quod est manifesta quædam petitio principij: aliud deniq; hinc elicitur absurdum;

surdū : Si enim DEUS ideo vocatur omnipotens quòd sibi possibilia possit, eodè planè modo omnes omninò creaturæ dici possent omnipotentes, cùm nulla earum tam parva tamq̃: abjecta in universa rerum natura existat, quin effectus *sibi possibiles* producere queat : Proinde neq; creaturarum neq; suo ipsius respectu DEUS ullo modo dici potest omnipotens, sed ideo *quia facere potest omnia absolutè possibilia* & quæ aliquam contradictionem aut quicquam imperfectionis in DEUM non important.

XXVII. Hic non necessarium ducimus, ut argumenta Plinij operosè à nobis refutentur, plurima enim eorum aut levia sunt aut manifestò implicant : nam dicere DEUM non esse omnipotentem ideo quia non potest mortem sibi consciscere hoc est nugari, mori enim posse non est argumentum cujusdam potentiaè sed extremaè impotentiaè : quocirca dicere DEUM ideo non esse omnipotentem, idem planè est ac si quis dicat *DEUS non est omnipotens quia est summò impotens*, quænam verò hæc est consequentia ?

XXVIII. Secundum Plinij argumentum quo evincere conatur DEUM non esse omnipotentem, ejusdem prorsus farinae est : DEUS, inquit, mortales immortalitate donare nequit : ergo nullo modo omnipotentia ei tribui potest : hujus autem assertionis rationem falsam esse non tantùm ex lumine divina revelationis, quo pectus Ethnicorum non fuit illustratum, sed etiam ex rectæ rationis lumine omnibus innotescit ; Etenim tam recta ratio quàm divina revelatio dicitur atq; docet possibilitatem hanc, DEUM nimirum posse corpus à morte præservare & mortuum vivificare ad minimum, quale exemplum apud ipsum Platonem de Ero extat, qui per integros quinq; dies emortuus revixit : Quod verò tempore istius gentilis Philosophi factum legitur non erit omninò impossibile dicendum Plinij ; transigat ergò cum sui generis homine antequam veritatem nostram impugnet, nos interim certius id ex Scriptura S. demonstrari posse arbitramur.

XXIX. Tertium deniq; argumentum quo omnipotentiam DEI impugnat, nullius quoq; roboris est ; dicit enim DEUM non posse unum eundemq; hominem & honore & dedecore simul & semel afficere, adeoq; non esse dicendum omnipotentem : Hoc manifestam involvit contradictionem quæ in Divinam Majestatem non cadit,

cadit, cùm eum de quo dicitur manifesti mendacij arguat: hoc autem ne quidem in virum probum cadit, multò minus in DEUM Ter. Opt. Max: quòd itaq; dicatur DEUS hoc præstare non posse ob manifestam contradictionis implicationem, non est defectus *in ipso agente sed in objecto* quod perficiendum erat; proinde neq; DEO citra blasphemiam imò extremam impietatem tribui unquam potest: notum est iis omnibus qui à primo saltem limine disciplinas practicas salutârunt quantum incurrat crimen, qui politici Magistratûs sive regis sive summi cujusdam Principis Majestati quicquam detraxerit, adeò quoq; ut non tantùm ipse autor istius sceleris, ob perpetratum hoc crimen læsæ Majestatis capitali pænæ adjudicetur sed etiam liberi & cognati omnes si quos habet gravissimè luere cogantur. Si itaq; tanto periculo sese exponit qui in foro politico tale crimen committit, quantò gravius incurret crimen ejusq; subsequenter pænâ, qui in foro DEI seu conscientia crimen læsæ Majestatis divinæ patrarit tale quid DEO tribuendo, quo divinæ ejus essentia quicquam perfectionis derogatur: Sufficit ergò in hisce & similibus argutiunculis diluendis probè observare, quæcunq; DEO tribui nequeunt aut à parte objecti, aut ob conjunctam materiæ imperfectionem, aut deniq; quòd simplicitati divinæ, si ei tribuantur, detrahant quicquam, hæc omnia tandem eo resolvi quod manifestam implicent contradictionem, ab ea verò quæ libera sunt objectum quoq; divinæ potentia esse utcunq; possunt.

XXX. Quemadmodum nunc verissimum & extra omnem dubitationis aleam positum est, omne id quod contradictionem in adjecto implicat, objectum divinæ potentia esse nullo modo posse: ita è contrario nihil arduum magis atq; difficilius est, quàm rectè de re aliqua judicium ferre, an implicet verè in adjecto contradictionem quod citra exactissimam utriusq; termini, quibus enuntiatio constat, cognitionem neutiquam fieri potest; At enim verò plerarumq; rerum *non divinarum tantùm sed terrenarum & sublunarium quoq;* essentia vel omninò nos latet, vel tenuem admodum earum notitiam habemus, hinc tanta rectè de contradictione in adjecto judicandi oritur difficultas.

XXXI. Quoniam ergò terrenarum & sublunarium rerum intimam essentiam adeò obscure cognitam habemus, quid mirum

quòd divina ac spiritualia non penetremus? ad horum enim cognitionem oculi mentis nostræ cæcutiunt haut secus ac oculi noctuarum ad lucem Solis splendidissimam: Idcirco *nihil magis temerarium est imò impium* (ut rectè inquit Ven: Horneius) *in rebus divinis* *disp: cap 5. contradictionem in adjecto fingere.* Etenim si ubiquè locorum ubi *pag. 99.* recta ratio quicquam comprehendere aut acumine suo penetrare nequit, contradictionem in adjecto fingere liceret, de omnibus articulis in Christianismo receptis jam dudum actum esset, ita enim comparati sunt, ut *certitudinem quidem summam habeant, evidentiam tamen non tam manifestam,* ideoq; recta ratio sibi relicta primà fronte ab eorum assensu refuit, quos divinà revelatione elevata apprehendit, quandoquidem in hac mortali vita *viatores,* & consequenter etiam *apprehensores* duntaxat sumus, tendentes ad cælestem illam patriam, ubi *πλιτευμα* nostrum est ibiq; demum *comprehensores* erimus.

XXXII Hinc liquidò patet multo facilius esse negare ullam in adjecto contradictionem abesse, quàm eandem præstò esse affirmare posse: *Quodcumq; enim vel ante hoc factum esse constat, vel de præsentis sit, vel quod D E U S dicit deinceps fieri posse,* de eo certo certius pronuntiare licet, quòd nullam involvat contradictionem: tribus hisce regulis, quæ *negativè* contradictionem in adjecto respiciunt plures nunquam dantur nec dari possunt: *Affirmativa* autem una modò supetit quæ contradictionem in adjecto arguit; *si videlicet termini certam quandam enuntiationem ingredientis ita sint comparati, ut juxta se positi alter alterum evertat, interimat ac prorsus jugulet,* verùm intrinsecam & substantialem omnium terminorum naturam ita accuratè investigare arduum esse atq; difficile superiùs asseruimus.

XXXIII. Quibus bene observatis verius quoq; de objecto absolutæ potentæ statuere possumus, ut neq; plus neq; minus quàm decet ei tribuamus, sed reperiuntur pro dolor qui pro lubitu suo non affingunt tantùm aliquid potentæ divinæ, sed etiam qui ad errores suos convestiendos aliquid quandoq; subtrahunt; ad priorum classem Pontificij non immeritò referuntur, qui suam transubstantiationem, quam vocant, absolutæ potentæ divinæ tribuunt, & præsupponunt eam divinæ potentæ objectum esse posse, quoniam,

ex

ex eorum iudicio, nullam in adjecto contradictionem involvit: & quamvis alij aliter de hac ipsa transubstantiatione sentiant, nos tamen animadvertimus, evidentissimam hinc adesse in adjecto contradictionem, in pane enim & vino Eucharistico accidentia revera præstò sunt, uti color odor, sapor, certa quædam configuratio in pane & liquiditas in vino quæ omnia sunt accidentia à suo subjecto, inseparabilia: Pontificij verò docent panem & vinum transmutari prorsus in substantiam corporis & sanguinis Christi remanentibus tamen & in sensus incurrentibus sine subjecto accidentibus: Pontificij ergò statuunt quicquam quod palpabilem implicat contradictionem.

XXXIV. Hujus autem evitandæ causâ distinctionem aliquam excogitarunt inter actualem & aptitudinalem inhaerentiam, quæ distinctio fictitia, & ex Jesuitarum cerebro deprompta est: Sicut enim *actu substantia est ipsa actualis subsistentia* non vero potentialis seu aptitudinalis: ita quoque *ubi est actu accidens*, ibi simul quoque est *actualis* & non aptitudinalis *inherentia* quæ à se invicem segregari neutiquam possunt, cum accidentium esse totum sit alteri inesse atque ipso inhaerere, uti substantiæ esse est per se subsistere: ubi quoque ergò datur actu accidens, ibi simul adsit necessum est actualis inhaerentia, nec illud sine hac unquam existere potest, quod cum negetur in transubstantiatione manifesta ibi oritur contradictio quæ tollit objectum divinæ potentiæ: proinde transubstantiatio est falsissima.

XXXV. Contra verò Calviniani adimunt quicquam ex latitudine, seu ut Doctores Academici loquuntur, ex sphaera objecti divinæ potentiæ, cum negent aliquid fieri posse per absolutam divinam potentiam, quod captum humanum excedere videtur; ajunt enim maximam fore repugnantiam, naturæque lumen proscriptum iri, si statuatur, corpus Christi ante tot secula in cælum sublatum, in Sacramento Eucharistiæ pluribus in locis administrando exhiberi.

XXXVI. Nos contra, mysteria cum indubitata & explorata veritate principiorum, quæ omnino certa naturale lumen suggerit, non pugnare dicimus, & tertia regula superius citata nos edocet, non involvere ullam contradictionem aut repugnantiam, *quacunque DEUS ipsissima veritas fieri posse affirmavit*, planumque magis erit

rit, CHRISTUM corpus suum in Sacrosancta Eucharistia præfens exhibere posse coelestem stationem minimè deserendo, dummodò probè attendatur, quod corpus illud in se quidem quantum est, sed quo minus quantitas illa, quæ est tantum accidens corporis, effectum suum, extensionem pura ad locum, in S. Cæna producat, absolutà divinà potentià effici posse, quum idem factum esse Sacræ Scripturæ indicio constet, CHRISTUM enim S. Paulus in terris conspicatus est longo post ejus ascensionem tempore; quæ quoniam, ad Theologorum Scholam propriè spectant, ne verbulum amplius de his hic addemus; & hæc quoque dicta sufficiant de absoluta DEI potentia activâ.

XXXVII. De potentia DEI ordinata non est quod multis agamus, cum paulò antè dixerimus eam ita esse comparatam, ut suum respectum aut relationem ad certum aliquod DEI attributum includat, ita ut DEUS dicatur, aliquid posse facere & in actum deducere, respectu suæ absolutæ, & eadem quoque non posse præstare respectu suæ potentiæ ad certum aliquod vel justitiæ & veritatis, vel misericordiæ & bonitatis divinæ attributum ordinatæ, de quibus cum in præcedentibus actum sit, ea omnia tacito ote nunc præterire commodè possumus.

XXXVIII. Finità itaque creatoris potentià activâ, creaturarum activa potentia adhuc consideranda restat; inter quas tantundem est discriminis, quantum intercedit, inter analogiam entis respectu DEI & cæterarum rerum à DEO dependentium, quæ tanta est, ut non inique Philosophus quidam insignis dixerit, entia creata & dependentia in comparatione ad unum ens independens, nihil ferme entitatis in se continere, proinde magna quoque est differentia inter potentiam activam creatoris, & inter potentiam activam creaturæ interim tamen, quia in se vera est potentia non omnino est negligenda.

XXXIX. Hæc iterum distinguitur in *irrationalem*, seu *mevè naturalem*, & in *potentiam rationalem*: In illius consideratione, ne *δυσνομία* nos decipiat aut inutilibus & odiosis *λογωμαχίαις* materiam suppeditet, observandum venit, naturale dici duobus modis: Uno modo, quod Subjecto alicui inest à principiis naturalibus, & quod solis naturæ viribus sibi tantummodò relictis in actum deducitur, cui contra superius distinximus potentiam obedientialem,

lem, quæ requirit aliud, quoddam se superius agens à quo in actum completum deducitur, ubi etiam in latissimo significato vocabulum hoc naturale ita accepimus, idem verò hic paulò strictius sumitur, quo significato omnes potentia humanæ homini naturales dicuntur tam irrationales, quàm rationales, h. e. sive potentia illæ sint ad unum saltem determinatæ, ut potentia vegetativa, nutritiva, sensitiva, (non enim est in nostra potestate positum, ut ventriculus benè aut malè concoquat, uti nec in nostro arbitrio est, ut benè vel malè sentiamus, proindè hæ potentia in unam duntaxat contradictionis partem determinatæ dicuntur) sive etiam potentia illæ in utramque contradictionis partem indifferenter ad actum sint dispositæ, & hæc est paulò strictior vocabuli, *NATURALE* significatio: Strictissima verò ejus acceptio est, quâ id naturale dicitur quod communem naturæ modum sequitur, qui in eo positus est, ut potentia activa finita in unam duntaxat, non verò in oppositam quoque partem sit determinata, quemadmodum potentia urendi igni, item potentia vegetatrix homini ceterisq; rebus animatis naturalis quidem est, non verò rationalis aut libera, sed ad unum saltem disposita: Ut si quis sumat proficuos atque utiles cibos aut noxios etiam & inutiles hoc quidem pendet ab ejus libero voluntatis arbitrio, quod autem isti proficui cibi nutritioni inserviant, & in succum ac sanguinem convertantur, noxii verò salutem incommodent, mortemq; nisi maturè adhibeatur remedium, accelerent, non est amplius in ullius mortalium libero arbitrio positum, planè sicuti unicuique liberum quidem est vinum cicuta mistum bibere & à bibendo abstinere: ubi verò elegerit se velle bibere & cum Socrate bibit non est amplius in ejus potestate utrum cicuta ei sit conciliatura mortem sive non, sed actio hæc, cum sit pura pura naturalis necessariò quoque suum effectum producit, & tali sensu finita potentia activa in strictissima significatione dicitur naturalis, prout opponitur vox naturalis, naturali liberè agenti.

XL. Potentia verò rationales seu libera appellatur quæ ad utrumque æqualiter & indeterminatè sese habent, positisq; omnibus ad agendum requisitis vel agere vel actum suum suspendere omnino possunt, quales sunt in homine actus omnes voluntatis qui dicuntur elicit, ut velle, amare, odisse, sive etiam actiones à volunta-

te imperata: ubicunque igitur potentia activa ita consideratur, illa rationalis seu libera verè dicitur.

XLII. Hanc rationalem potentiam Philosophi distinguunt in potentiam per essentiam rationalem & in potentiam per participationem seu participativè rationalem, quarum posteriorem plerique hodie voluntati prout ea vel assentire vel etiam dissentire liberè potest, formaliter inhærere statuunt: Verùm non modò voluntatem liberam esse sed ejus libertatis radicem in intellectu quoque consistere constans gravissimorum Philosophorum est sententia, unde à Scholasticis intellectus etiam radicaliter liber esse dicitur, licet illa libertas formaliter in voluntate resideat, hinc apparet quomodo potentia hujus denominatio voluntati & intellectui applicari debeat.

XLII. Huic finitæ potentia activæ potentia passiva opponitur, ubi primò tenendū, quòd certum quendam respectum illa involvat, ad actum à quo perfici potest, & cujus respectu dicitur potentia passiva omne id quod postquam suam naturam & essentiam completam consequutum est, nihilominus aptitudinem realiter inhærentem, habet ad recipiendas certas quasdam perfectiones.

XLIII. Hæc aliam, in *transmutationibus præsertim mediis* admittit distinctionē, quā in potentiam propinquam & remotam dispescitur, quod ex subsequenti exemplo dilucidè patet; quando cibus primò demittitur in ventrem, in ventriculo concoquitur, peractā concoctione fit chylus, deinde chymus, ex chymo sanguis, ex sanguine caro, ex carne animatā autem constat homo; cibus igitur dicitur etiam in potentia ad eandem animam, remota tamen non propinqua, videmus enim si hæc omnia secundum principia physica accuratè considerantur, potentias hæc alias aliis esse propinquiores, & alias ab aliis vicissim remotiores.

XLIV. Quemadmodum autem hujus allatæ distinctionis exemplum quoddam manifestum dedimus, ita quoque certissimam, ac prorsus infallibilem quandam notam proponere lubet, quā adhibita facile iudicari potest, an quicquam sit in potentia remota, an verò proxima, illa igitur hæc esto: *Quotiescunque potentia aliqua ita comparata est, ut possit deduci in actum per unum numero agens eorum experientibus aliis actionibus toties id certissimum mihi præbet*

argumentum potentiam illam esse propinquam, non remotam: Ita sanguis est in potentia ad id ut fiat caro, virtus enim nutritiva omnibus animantibus naturam inhærens est principium activum sufficiens ad hoc, ut per appositionem partium (uti loquuntur Medici) sanguis fiat caro actu ipso, ad quam dicebatur antea esse in potentia proxima, juxta regulam nostram præcedentem. Longè alio modo panis in eadem potentia dicitur, ex pane enim aut simili quodam alimento etiam nascitur caro, sed ideo non est in potentia proxima verum remota, quoniam per unum numero agens unam que actionem in actum, non deducitur sed plurium agentium & actionum interventu opus est, si secundum principia physica id accuratè examinemus.

XLV. Præter hasce duas novam adhuc potentiam excogitavit Scotus; quam resistantiæ vocat, eam autem statuere superfluum videri potest, cum etiam hæc, uti potentia neutra, activæ potentie planè respondeat vel *negativè*, vel *positivè*, secundum actionem alteri potentie, quæ in potentiam passivam actura erat, repugnantem, quod hoc exemplo explicari solet; si quis in ignem infundat aquam, aqua per suas qualitates igni contrarias extinguit quidem ignem, interim tamen ignis reagit adeo quoque ut videamus maximam etiam aquæ partem ad sensum perire atque exhalare: Si igitur *positivè* intelligatur potentia resistantiæ, tum ea nihil aliud est quàm ipsissima passiva potentia, absurdum enim non est, ut una eademque potentia diverso respectu sese & activè & passivè habeat; sic dici posset, ignem pati quidem ab aqua, & tamen vicissim reagere in aquam per suas contrarias qualitates, illius enim qualitas est siccitas & caliditas, hujus vero frigiditas ac humiditas.

XLVI. Si autem illud resistere *privativè* accipiatur ex sententia ipsius Scoti dicentis, ferrum non posse in se recipere formam aut sigillum quoddam annulo insculptum, quoniam, secundum illius mentem, resistit, indeq; rectè dici esse in potentia resistantiæ: Resp. quia per illud resistere intelligatur aliquis actus exclusivè, ideo illud quod excludit actum seu receptionem imaginis annulo insculptæ non habet in se aliquam potentie speciem, sed quoddam isti recipiendi potentie prorsus oppositum, *negationem* scilicet *potentia*, quæ est mera, incapacitas in ferro; eodem planè modo aqua dici potest

impotens ad annuli cujusdam sigillum in se recipiendum ob nimiam suam fluiditatem quâ forma sigilli retineri nequit, sed statim diffuit, cùm ad eam recipiendam requirantur corpora quæ nec dura nimis sed mediæ naturæ sunt, uti cera, in talibus ergò corporibus quæ non sunt mediæ naturæ, non est aliqua potentiæ species sed pura puta impotentia atq; incapacitas quædam recipiendi tale quicquam; & tantùm voluimus differere de potentia.

XLVII. De actu brevius nunc agere possumus, idq; propterea, quoniam oppositorum naturâ ita est comparata, ut cognito uno alterum quoq; citra pulverem cognosci possit: Primò autem quæri solet, utrum potentia sit prior an verò actus? quæ quæstio cùm sit fallacissima distinctè ad eam respondemus; multis enim modis unum altero vel prius vel posterius dicitur: Si quæstio est de prioritate *dignitatis*, tum actus jure merito dicitur prior ipsâ potentiâ: sin verò de prioritate *temporû* instituatur quæstio, tum potentia in uno eodemq; ente rursus dicitur prior ipso actu; Ita qui jam ipso actu in virum eruditum evasit, idem ille antea habuit capacitatem disciplinæ per quam talis evaderet: verùm nec hoc universale est, omnem videlicet potentiam actu suo esse priorem ratione temporis, sed tantùm de rebus creatis & non de ente increato, DEUS enim licet sit purus putus actus, nunquam tamen fuit in aliqua potentia ad actum illum in se sustinendum, quia ab omni æternitate, cùm nulla adhuc res esset, existit, ergo hîc vicissim actus suâ potentiâ *ratione temporis* prior dici potest: Si autem de prioritate *naturæ* sermo sit, potentia passiva quidem semper præsupponit actum qui ipsam perficere possit, at potentia activa semper tamen prior est respectu actus sui inde dependentis & hinc est quod potentiæ primum locum assignaverimus.

XLVIII. Actus autem est vel *entitativus* vel *formalis*, ille quidem à doctissimis quibusdam Scholasticis statuitur, verùm recentiores nonnulli nimium antiquitatis amantes actus hujus denominationem rejiciendam esse autumârunt, hac solâ ratione adducti, cùm in universa non modò Metaphysica Aristotelis, sed & in omnibus ejus Philosophicis scriptis istiusmodi denominationis mentio nusquam fiat: qui quidem eo nomine laude digni jure reputantur.

putantur, quòd canam venerandamq; antiquitatem amplecti & tot
seculis probatam Peripateticorum sententiam tueri velint; pro-
pterea tamen hanc Scholasticorum sententiam non prorsus rejici-
endam esse arbitramur, etiamsi nullibi forassis in scriptis Aristote-
lis expressè inveniatur, implicite tamen, quando ipsam materiam
primam, *quam dicit esse puram putam potentiam passivam*, frequenter
vocat substantiam, frequentius adhuc subjectum, imò subjectum
generationis ac corruptionis, quod fieri nullo modo posset, si prorsus
nihil esset, proinde materia prima ipsi itidè actus entitativus erit,
quem cum habeat, omni omnino actu non destituitur, licet determi-
nato ac specifico actu careat, aliàs esset prorsus non ens, nec conse-
quenter generationi ac corruptioni subsistere posset, nihil itaq; absur-
ditatis in eo continetur, quòd actus aliquis analogicè dicatur, licet
quam proximè ad ipsam æquivocationem declinet.

XLIX. Huc accedit si argumentum illud contra denominationem
actus entitativi ab autoritate Aristotelis petitum roboris cujus-
dam esse deberet eadem instantià aut certè haut prorsus ab simili
inferri liceret, obedientialem quoq; potentiam neutiquam esse sta-
tuendam, cum nullibi Aristoteles ejus fecerit mentionem, quod
quamvis ita sit, nemo tamen, nisi mentis aliquà impotentia labo-
raverit, tam absurdus erit, ut potentiam hanc obedientialem
necessariò constituendam esse inficietur, ea enim ut superius de-
monstravimus naturalis non est, cum solis naturæ viribus sibi reli-
ctis in actum deduci nullo modo queat: Quemadmodum ergò
non sequitur: Aristoteles non fecit mentionem potentie alicujus
obedientialis, ea igitur non est statuenda: Ita & eodem planè mo-
do non valet si quis dicat; nulla ab Aristotele facta est mentio a-
ctus entitativi, ergo neq; talis etiam datur.

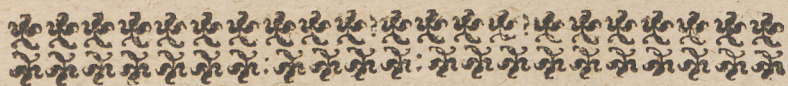
L. Hic verò qui formalis dicitur iterum dispescitur in primum
& secundum: primus ita dicitur vel ratione *dignitatis*, quo signi-
ficatu unus & solus DEUS est actus non modo primus sed etiam
purissimus, cum enim actus involvat aliquam perfectionem, meri-
tò quoq; DEO, qui summè ac incomprehensibiliter est perfectus,
actus & quidem purissimus tribuitur; & hujus quoq; respectu a-
ctus secundi suam sortiuntur denominationem, qui aliàs reliquo-

rum actuum ac formarum ratione erant primi, sic entia dependen-
tia respectu entis primi ac independentis rectè nuncupantur secun-
da: hoc sensu DEUS non dicitur actus primus, sed ut paullo antè
diximus, respectu dignitatis, quo bene observato, cæteros qui hinc
sefe obijcere solent, difficultatum scopulos citra negotium superare
possumus.

LI Deinde tanta actûs quoq; solet esse latitudo, ut eorum u-
nus dicatur primus alter secundus ratione *successionis*, quæ æquivo-
catio superiori adhuc multò major est; quæcunq; enim à DEO de-
pendent, ejus respectu actus secundi dici possunt, & in tanta latitu-
dine actûs vocabulum acceptum non modò primus, secundus, ter-
tius & sic consequenter quartus, quintus, verùm etiam millesimus
actus dari potest, de qua actuum successione sermo hinc nobis non
est, sed ratione formæ actum distinguimus in primum & secun-
dum: omnis verò res, qualiscunq; tandem ea fuerit, ut se habet ad
esse ita quoq; se habet ad operari, & sicut essendi ita etiam operandi
principium est, forma enim quæ tendit ad operandum vocatur a-
ctus primus ipsa verò operatio formæ dicitur actus secundus, at ex-
tra formam nullum esse specificum & determinatum datur,
quamdiu enim res dicitur esse, id habet per solam formam & per
eam etiam nunc actu est, cùm antea potentiâ tantummodò esse di-
ceretur, inter formam ergo & actum primum nihil ferè est discri-
minis, quemadmodum enim se habent actuum operationes, ita
quoq; se habent actus ipsi, operationes autem omnes emanant à
forma rei quæ gignit tales actus específicos ac determinatos, hinc
forma & in esse & in operari rectè discernitur in actum primum &
secundum, quod cùm ipse Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 6. item
lib. 2. de anim. text. 5. clarissimè exposuerit, nullum erit operæ pre-
tium si de eo disseramus pluribus: Sic igitur hinc actu etiam
quodammodo considerato præsentì exercitationi
finem dabimus & terminum.

DEO SEMPER GLORIA.

ELERDUS EDONIUS JEVERA-
FRISIUS.

transpos. liter.

Si in sudore fers laudes Viri, salve!
E suavi sudore in laudes ferris.
Fers ardua sedulus, o vire in eis
Fervide sudans eris Vir, io salve!
Vir, si in re suavi fers DEO laudes,
Fer laudes, Vir suavis eris in DEO.
Si suavis Vir in DEO, refer laudes.

MOribus ingenij sudasti suavis & arti
fervide, ea salve propter, Edoni, io!
Grator, io salve, qui sedulus arte rulist
ardua Parnassi scandere, scande brevi!
O vireas in eis, fers in sudore Virorum
Philosoph^o laudes qui Vir ut è Frisiis.
Dum sudans satagis Metaphysica ferre potenti
actu, quæ dicas ardua, Elerde, modo!
Ferrier in laudes Musarum perge suavis,
& Patris, atque tuas, hoc age agente DEO!

In

In quo suavis eris, si fert in suavibus olim
rebus Amor laudes, laudibus hasq; feres.
Jam referens laudum specimen, suavissime, lau-
des,
Vir suavi juvenis re refer in DOMINUM.

T.

Ad. Roselius.

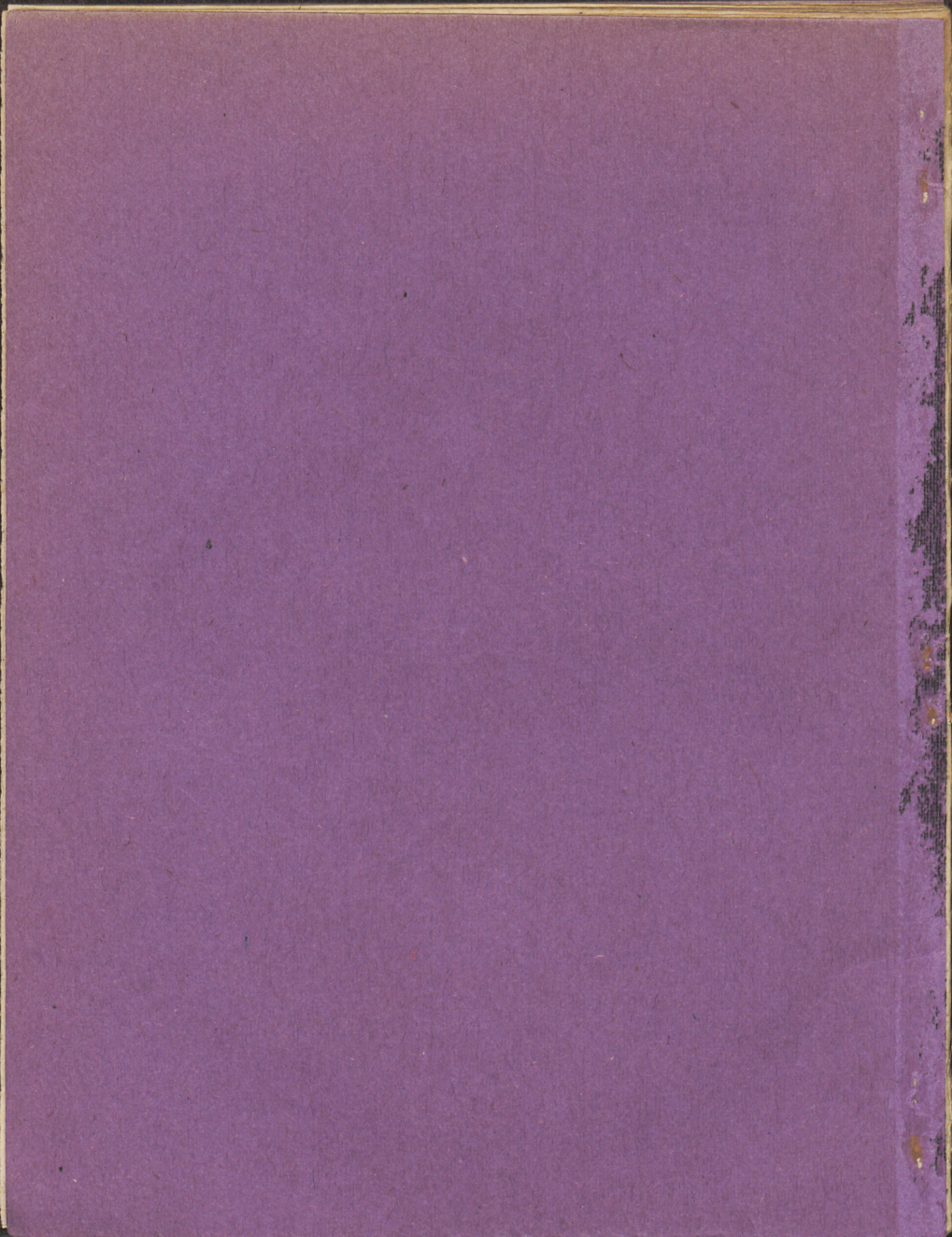
Ad Dn. Respondentem.

Aggressus versare manu decreta Sophorum
Das modo doctrina Pieria specimen,
Quod simul assidui nota praclarisq; laboris
Quem bene Musarum captus amore subis,
Gratulor inde tibi; Cedat feliciter, opto,
Sedulitas, faxit qui regit astra DEUS.

Benevolentiae testandae gr. erga Dn.
Respondentem & olim
Contubernalem f

JOACHIMUS Bonenbergh.

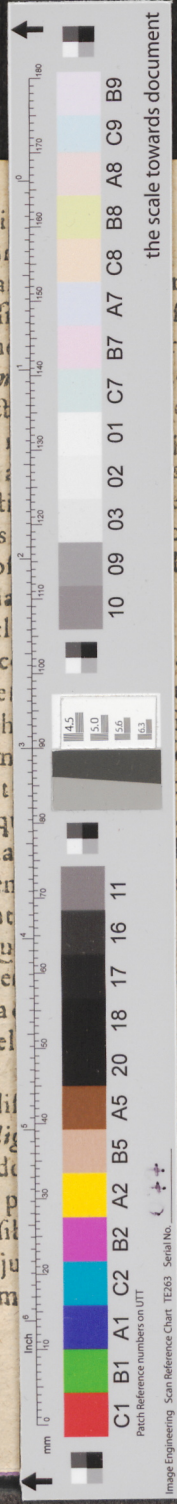

putantur, quod canam venerandamq; antiqui
 seculis probatam Peripateticorum sententia
 preterea tamen hanc Scholasticorum sententia
 endam esse arbitramur, etiamsi nullibi fortassi
 lis expresse inveniatur, implicite tamen, quan
 primam, quam dicit esse puram potentiam
 vocat substantiam, frequentius adhuc subjecti
 generationis ac corruptionis, quod fieri nullo
 fus nihil esset, proinde materia prima ipsi itide
 quem cum habeat, omni omnino actu non desti
 nato ac specifico actu careat, alias esset profus
 quenter generationi ac corruptioni subitare pos
 ditatis in eo continetur, quod actus aliquis ana
 quam proximè ad ipsam æquivocationem decl

XLIX. Huc accedit si argumentum illud e
 nem actus entitativi ab auctoritate Aristotelis pe
 dam esse deberet eadem instantiâ aut certe h
 inferri liceret, obedientialem quoq; potentiam
 tuendam, cum nullibi Aristoteles ejus fecerit
 quamvis ita sit, nemo tamen, nisi mentis aliq
 raverit, tam absurdus erit, ut potentiam ha
 necessariò constituendam esse inficietur, ea en
 monstravimus naturalis non est, cum solis nat
 ctis in actum deduci nullo modo queat: Qu
 non sequitur: Aristoteles non fecit mentione
 obedientialis, ea igitur non est statuenda: Ita
 do non valet si quis dicat; nulla ab Aristotel
 ctus entitativi, ergo neq; talis etiam datur.

L. Hic verò qui formalis dicitur iterum di
 & secundum: primus ita dicitur vel ratione dig
 ficatu unus & solus DEUS est actus non modo
 purissimus, cum enim actus involvat aliquam p
 to quoq; DEO, qui summè ac incomprehensibil
 actus & quidem purissimus tribuitur; & huj
 ctus secundi suam sortiuntur denominationem

B 2

& tot
 pro-
 reji-
 stote-
 riam,
 enter
 ctum
 pror-
 s erit,
 rmi-
 onse-
 bsur-
 licet

 atio-
 ejus-
 simili
 e sta-
 quod
 abo-
 lem
 s de-
 reli-
 ergò
 ejus
 mo-
 io a-

 num
 gni-
 am
 per-
 stus,
 tu a-
 quo-
 rum